

Dat de dauw bevochtigend zich verbreedde!
En werkelijk laten de zielsgesteldheden zich nog
het best weergeven door natuurbeelden.

De ziel kan in zulk een eigenaardigen, droevigen
toestand geraken, dat zij zich verzogd en ver-
schroefd voelt.

Andere woorden zijn er niet voor te vinden.
Het is of alles van binnen brandt.
Maar niet van liefde tot den Heiland.
Niet van vuur tegen onheilige wereldmachten.
Niet van gloeiende verrukking voor Gods glorie-
rijken naam.

Het is of alle levenssap is verdampt.

Hoe hard, hoe uitgedroogd voelt de ziel dan aan.
Doch zoo gij, o mijn ziel, dat zelf voelt, dan
zijt gij gelijk het land, dat God juist door de droogte
begeerig maakt. Dat roept om bewatering. Dat bidt
om besproeiing.

Soms voelt gij daar niets van. Dan zijt ge een
gloeiende steen. Die verlangt naar geen droppe-
len. Daar is hij te dood voor.

Maar in het land zit leven.

En als dan ook in u het leven weer te voor-
schijn treedt, dan slaakt gij meteen een bede om
lafenis.

Hoe gelukkig dan te weten, dat de rivier Gods
vol waters is.

Hoe kon in het Heilige Land de rivier Gods, de
Jordaan, verlangen om over het land te stroomen!
Hoe kon zij schuimend nederplassen om zich over
lagere deelen uit te breiden.

Welk een pracht, zulk een geweldige, ontembare,
ooverdoovende rivier!

Hoe trekt men er tegenwoordig niet op uit om
de schoonste punten van zulk een rivier te be-
zichtigen!

En als men dan in Amerika b.v. rond en onder
den Niagara-waterval wandelt, blijft men telkens
staan en houdt den adem in.

Sommigen hebben direkt woorden bij de hand
om hun indrukken weer te geven.

Maar anderen blijven een wijle sprakeloos.

Zoo behoort ook de ziel stil te houden tegenover
den rijkdom der genade, waarvan de rivier Gods
het zinnebeeld is.

Hoe schitterend en overweldigend, hoe duizend-
kleurig en hemelhoog regen spattend is toch de
genade des Heeren.

Worden thans aan de rivieren met sterken stroom
electriciteitswerken gebouwd, die een enorme kracht
ontwikkelen, het is alles nog niets, vergeleken bij
de kracht, die er uitgaat van de rivier der genade.

Maar hoe gij u ook verlustigen kunt bij het ge-
zicht op die rivier, dan eerst wordt zij u recht
tot verklikking, wanneer zij over uw ziel heen-
gaat.

Zoo dikwijls ligt gij, o ziel, als een gescheurd
land naast de rivier Gods, die vol waters is.

Het water is in de onmiddellijke nabijheid, maar
gij hebt er niets aan.

Doch zoodra het land uwer ziel lager komt te
liggen dan de rivier van Gods genade, dan heeft
er vruchtbare overstroming plaats.

Verstaat gij dat, begeerig gemaakte ziel?

Gij ligt vaak te hoog voor de rivier der genade.
Gij moet dalen.

HEPP.

KERKELIJK LEVEN.

Door Amerika.

II.

Om in het land der Vrijheid te komen.

Zoodra men aanstalten maakt om naar de nieuwe
wereld te reizen, krijgt men den indruk, dat het
eigenlijk een gunst is Amerika te bezoeken.

Naar geen enkel ander land zijn de formaliteiten,
waaraan men zich te onderwerpen heeft, zoo streng
en exclusief.

't Begint al op het bureau, waar men zijn pas-
sage neemt.

Men moet daar een lijst invullen ter grootte
van onze kiezerslijsten. En dan kan men niet vol-
staan met één hokje rood te kleuren, maar men
moet antwoord geven op verschillende vragen. Ons
berucht belastingbiljet is daarbij vergeleken nog
soepel. In niets wordt ge ontzien.

Zoo wordt u gevraagd, of gij al eens in een
kraakzinnigengesticht hebt gezeten. Met de grootste
belangstelling wordt naar uw gezondheid geïnfor-
meerd. Nauwkeurig moet ge opgeven het doel van
uw reis. Als ge soms de bolsjewistische of ger-
gelijke politieke overtuiging zijt toegedaan, moet
ge dat eerlijk opbiechten. En zoo gaat het door.

Maar dan zijt gij er nog niet. Op het konsulaat
moet ge een nieuwe vragenproef doorstaan. Al
zijt ge nog zulk een eerzaam burger, toch dient
ge adressen op te geven, waar men naar u infor-
meeren kan: gij moet brieven overleggen, waartuit
blijkt, dat men in de Vereenigde Staten uw komst
wenscht; ook hebt ge adressen in Amerika te noe-
men, waar men onderzoeken kan, of alles wel
zuiver koffij is.

Zoo weinig omslag men in Amerika zelf maakt,

zoo veel wordt er gemaakt, vóór ge daar voet aan
wal hebt gezet.

Men heeft mij overal met hoffelijkheid en onder-
scheiding behandeld. Ik heb allerminst reden tot
beklag. Dat neemt echter niet weg, dat de
scherpe, soms overdreven scherpe controle het ge-
voel over u brengt: ik mag blij zijn, dat ik den
Amerikaanschen bodem mag betreden.

Nu heeft men zeer zeker zulke maatregelen ge-
nomen om ongewenschte elementen te weren. De
immigratielwet, nog niet zoo lang geleden aange-
nomen en thans reeds in werking, geeft aan Ne-
derlanders slechts geringe kans zich in de Veree-
nigde Staten te vestigen. Het juiste cijfer heb ik
op het moment niet bij de hand. Maar 't is on-
betekenend klein. Op deze immigratielwet hoop
ik later nog wel terug te komen. Wat zij voor som-
migen inhoudt, nam ik waar op het Amerikaansche
konsulaat te Amsterdam. Daar stonden vrouwen,
wier mannen in Amerika een positie hadden ge-
vonden en zoo spoedig mogelijk zich bij hen wilden
voegen. Maar... ze werden voornamelijk niet toe-
gelaten. Het cijfer was voor zoo en zoo veel maan-
den reeds vol. Wanneer ze dan konden vertrekken?
Daaromtrant konden zij geen zekerheid ontvangen.
Een jong vrouwtje begon hysterisch te glimlachen.
Een paar andere vrouwen barstten in tranen uit.
Ze werden door medelijdende kennissen zachtjes
meegetroond, opdat de buitenlucht kalmeoerend op
haar zenuwen zou werken. Zulke tooneeltjes, zoo
werd mij verzekerd, ziet men daar dagelijks. De
ambtenaren zelf zijn van medelijden vervuld. Maar
wat kunnen zij er aan doen?

Zoo kwaad heeft hij, die tijdelijk Amerika wil
bezoeken, het natuurlijk niet. Toch houdt heel het
stelsel van controle er rekening mee, dat tijdelijke
bezoekers zich wel eens als blijvers konden ont-
hullen en daartegen neemt men de strengste voor-
zorgen.

Nu laat ik het onderzoek voor het scheepgaan
nog onbesproken. Dat beperkt zich tot het con-
troleeren van de passen en de medische inspectie.
De laatste heeft weinig om het lijf. Zij is voor-
namelijk bepaald tot de oogen. De passagiers gaan
één voor één den dokter voorbij. Soms wordt bij
iemand eens een ooglid opgelicht. Maar over het
geheel neemt men de passagiers slechts vluchtig
op. Zulk een inspectie werd tweemaal ingesteld,
eens te Cherbourg en eens op de hoogte van
Ellis-eiland. Waarom dit tweemaal moest geschie-
den, bleef mij totnogtoe een raadsel. Vooral den
laatsten keer veroorzaakte het veel oponthoud. Toen
toch moesten niet alleen de reizigers, die via
Parijs—Cherbourg aan boord gekomen waren, maar
ook die hun weg via Londen—Southampton ge-
nomen hadden en bovendien nog heel de beman-
ning het oog van den medicus, dat geen Argus-
oog bleek te zijn, passeren. De ongeveer twee-
duizend koppen en kopjes werden begluurd in den
tijd van anderhalf uur, wat op zichzelf niet zoo lang
is, maar voor ongeduldigen, die verscheidene dagen
niets anders dan wolken en water konden onder-
scheiden en nu eindelijk land in het zicht kregen
veel te lang.

Natuurlijk is de medische controle over de land-
verhuizers der 3de klasse veel strenger. Die wor-
den per boot naar Ellis-eiland vervoerd. Daar moe-
ten zij gedurende eenigen tijd verblijven. Veel is
er geklaagd over de hardheid, welke zulke men-
schen daar ondervonden. Sinds zijn de toestanden
eenigszins verbeterd. Maar nog altijd is het geen
pretje daar eenigen tijd te moeten doorbrengen.
Men ziet dan ook wel in de tweede klas per-
sonen „op een schoen en een slof“, die zich de
veel duurdere passagekosten getroosten om het
lot van Ellis-eiland te ontgaan. Zij zitten gedurende
de reis weggedoken in een hoek van het dek of
slapen een groot deel van den dag op de divans
in de breede gang naar de tweede-klas-lounging
(eigenlijk: luierzaal), een bont hoopje vreemde-
cenden in den bijt: Polen, Italianen enz.

Doch een paar dagen vóór men New-York nadert
verschijnen er weer een paar mannen met papieren.
Zij doen u dezelfde vragen, die gij al een paar
keer beantwoord hebt. Zij vergelijken uw antwor-
den van thans met de aantekeningen op hun vellen.
Men ziet hier het stelsel van wantrouwen in volle
werking. En als belooning ontvangt ge dan een
landingskaart.

Als ge evenwel denkt: nu mag ik, zoodra de
boot gemeerd ligt, aan wal, hebt ge het mis. Al
zijt ge de Liberty (het kolossale Vrijheidsbeeld, dat
de haven van New-York beheerscht) gepasseerd,
de vrijheid hebt ge nog niet bekomen. Dat zou
ik dra ondervinden. Later dan verwacht werd, bij
het vallen van den avond, kwamen wij in New-
York aan. Om meer dan een reden (waarover in
een volgende brief) zou ik gaarne van boord zijn
gegaan. Doch het wachtwoord luidde: alleen Ame-
rikaansche burgers mogen er af. De anderen moeten
tot morgen wachten. En toen het morgen werd,
begon een nieuw onderzoek. Gelukkig werd ik,
als steeds, ook nu vlug geholpen. Vele anderen
evenwel moesten nog wat nablijven.

Eindelijk voelde ik mij dan vrij.

Diep werd het er bij de vreemde bezoekers in-
gehamerd, dat het een gunst was in Amerika te
komen.

Kerlijk wil ik bekennen, dat het weldadig aan-

deed van hen, die mij begroetten, te mogen hooren,
hoe zij het als een voorrecht beschouwden, dat ik
Amerika wilde bezoeken.

Zoo kwam de balans van het zelfrespekt weer
in evenwicht.

En laat ik er bijvoegen: eenmaal in Amerika,
voelt gij u vrij als nergens ter wereld.

Voor de poorten van Amerika roepen inspecteurs
en controleurs met hun papieren wapenen evenals
de schildwachten vroeger bij versterkte steden hun
„werda“ toe.

Maar als die poorten zijn opengegaan, dan moogt
gij het land dooryliegen, beschenen door de zon
der gulden vrijheid, als het ten minste niet regent.

Doch onder zonschijn of regenvlaag blijft de
vrijheid.

Hier dringt zich echter weer een gedachte aan
mij op, die mij tot zeker voorbehoud noopt: de
christelijke school.

Schrijf ik in raadselen?

De oplossing volgt.

HEPP.

Kerkelijke Archieven.

II.

In ons vorig artikel zagen we, dat een archief
bestaat uit de bescheiden, die ex officio tot de
administratie van eenig lichaam behooren. Het ver-
schil met een bibliotheek of museum zal nu voor
de lezers wel duidelijk zijn. Een bibliotheek is een
willekeurige verzameling boeken of handschriften,
een museum evenzoo een willekeurige collectie
voorwerpen. Wanneer — om een voorbeeld uit den
tijd onzer Republiek te geven — gedeputeerden
uit een stadsregering naar de vergadering der
Staten van een gewest aan hunne committenten
verslag geven van het daar verhandelde, dan is
dit verslag een archiefstuk. Stelt daarentegen zulk
een gedeputeerde ten eigen behoeve een verhaal
op van zijn wedervaren, dan behoort zulk een
handschrift niet tot het archief, maar is het een
bibliotheekstuk. Natuurlijk kunnen dergelijke stuk-
ken bij het archief worden bewaard; in den regel
wordt aan een archief een boekery toegevoegd.
Het Amsterdamsch archief bezit bijvoorbeeld een
uitgebreide verzameling handschriften en boeken
over Amsterdam; terwijl er in het midden der
vorige eeuw, onder den naam van „rareiten-
kamer“ ook een soort museum aan was verbonden.
Maar het principiële onderscheid mag nimmer uit
het oog worden verloren. Toen een onzer dag-
bladen eenige jaren geleden berichtte dat H. M.
de Koningin, voor een poppentoonstelling, uit
het Koninklijk huis-archief acht poppen had be-
schikbaar gesteld, was zulk een courantenbericht
een bespottelijke dwaasheid.

Een archief is alzoo geene willekeurige verzame-
ling, maar een organisch geheel: een organisme,
dat volgens vaste regelen is gegroeid. Daaruit volgt
dat het ook systematisch moet worden geordend,
en wel zoodanig, dat het systeem van indeeling
moet overeenstemmen met de inrichting van het
lichaam, waarvan het afkomstig is. Om dit met
een voorbeeld duidelijk te maken: wanneer er in
een stedelijk bestuur verschillende organen zijn,
als de vroedschap, de thesaurie, de weeskamer,
de schepbank, enz., dan moet men zorgvuldig
rekening houden met de herkomst der in het
stedelijk archief berustende stukken. Men noemt
dit met een niet fraaie technische term: het
provenienz-princip, d.w.z. het beginsel, dat van
de herkomst der stukken uitgaat. Eerst sinds de
laatste halve eeuw heeft men oog gekregen voor
deze waarheid en haar bij het systematiseren
van archieven ook werkelijk in het oog gehou-
den. Dit heeft geleid tot een betekenisvollen om-
keer in het systeem van inventariseren en cata-
logiseren. Om dit met een voorbeeld toe te lichte-
ten: in oude inventarissen vindt men vaak onder
een hoofd „Financiën“, alles samengebracht wat
in een archief over geldelijke zaken is te vinden;
tegenwoordig gaat men geheel anders te werk. Men
onderscheidt, krachtens het zooveen genoemde
„provenienz-princip“ nauwkeurig bij welk orgaan
der administratie de stukken behooren. Over gel-
delijke zaken wordt natuurlijk gehandeld in de
Thesaurie, doch ze komen evenzeer ter sprake in
den Raad, of in de Rekenkamer. De archieven
dezer lichamen worden uiteengehouden: en zoo
komt een algemeene rubriek „Financiën“ in een
modern inventaris niet meer voor. Schijnbaar
is dit voor den onderzoeker minder gemakkelijk,
maar in de praktijk leidde het oude systeem tot
grootte bezwaren. Het is hier echter niet de plaats
om verder daarop in te gaan.

Ook bij de organisatie der kerkelijke archieven
werde dit hoofdbeginzel toegepast. Men make on-
derscheid tusschen het archief van den kerkeraad,
dat van de diaconie en dat van de commissie
van beheer, en houde de stukken dezer colleges
zorgvuldig uit elkander, ook al hebben ze vaak
betrekking op dezelfde onderwerpen. Wanneer in
den kerkeraad en in de beheerscommissie gehan-
deld is over kerkbouw, of wanneer in de diaconale
vergadering en in den kerkeraad besluiten zijn
genomen over weezenverpleging vormt men geen
gemeenschappelijke dossiers „kerkbouw“ of „wee-
zenverpleging“, maar houde gescheiden wat bij de

verschillen
verwarring

Ontegenz
opleving va
de kilte vi
worden, vr
betroefd, e
den cirkel,
dat de ledi
zijden. Dit
aanvullen
het centr
gerekend
in het ste
moet aanbi
Gods We
ligie is mi
aanhangel
te dienen
den menscl
Wie God n
stemming e
liest ook d
Heel die
den satan,
dienst krac
doelt Gode
wil. Die nu
is een zaak
den menscl
Zoo iets a
tijd, dat een
bevatte, wa
heid een o
van eigen
der God, w
het al.

God scho
dat wij He
zouden zoel
strument te
lof des Hee
godsdienst,
en zonder
velerlei daa
het Eene ?
en doel, st
en alleen i
Die mode
der Bijbel.
één bepaald
diensten aan
zelf wil. Bij
valt het or
religie. De
ook wegvall
van één ket
proces.

Ieder doe
in eigen oog
zinnigheid.
Want deze
gelijk Hij h
maar God n
worden wil.
privatzaak,
lieven inrich
aan zijn eigi
van den an
Maar de
zij Mij, leer
schen zijn. I
waarde. Wie
smaadt en b
ziel.

Daarom n
aan onze m
getoepen hu
dat zij niet.
In den lag
king gekome
die de norm
naar eigen
thans word
mensch-gods
De mensch
Hij voelt een
te vullen. Hi
niet! maar w
grijpt hij nu
zoeken bij.

Mogelijk l
ders Zijns Na
Woord Gods
baring, tot
wenden tot
geval is het
klare, helder
voor dezulk
Maar wie
verwacht, v
is ook hier
mensch te d
het beginsel
te verhoogen

en hooren.
den, dat ik

spekt weer

Amerika,
dd.

inspecteurs
ten evenals
steden hun

dan moogt
oor de zon
niet regent.
ag blijft de

dachte aan
noot: de

HEPP.

een archief
ficio tot de
en. Het ver-
zal nu voor
teek is eene
ndschriften.
ge collectie
eeld uit den
deputaarden
adering der
ommittenten
die, dan is
ntegen zulk
een verhaal
rt zulk een
is het een
gelijke stuk-
in den regel
toegevoegd.
rbeeld eene
en boeken
midden der
„cariteiten-
verbonden.
nimmer uit
onzer dag-
dat H. M.
ustelling, uit
en had be-
antenbericht

ige verzame-
l organisme.
Daaruit volgt
en geordend,
in inderling
ting van het
Om dit met
anneer er in
organen zijn,
weeskamer,
n zorgvuldig
der in het
Men noemt
n term: het
sel, dat van
erst sinds de
ekregen voor
stemtiseeren
oog gehou-
nisvollen om-
ren en cata-
l toe te lich-
i vaak onder
gebracht wat
is te vinden;
te werk. Men
en genoemde
welk orgaan
en. Over gel-
undeld in de
ter sprake in
de archieven
den: en zoo
ciën" in een
r. Schijnbaar
gemakkelijk,
s systeem tot
niet de plaats

ke archieven
len make on-
en kerkeraad,
de commissie
lezer colleges
ben ze vaak
Wanneer in
missie gehan-
de diaconale
besluiten zijn
me men geen
uw" of „we-
en wat hij de

verschillende organen behoort. Alleen zoo wordt
verwarring voorkomen.

BREEN.

Modern réveil.

Ontegenzeggelijk is er thans in breeden kring een
opleving van religieuze gezindheid. Velen, die in
de kilte van het wereldleven verkouden zijn ge-
worden, vragen naar religie. Zij hebben vruchteloos
beproefd, den driehoek des harten te vullen met
den cirkel der wereld, en gevoelen en erkennen,
dat de ledige hoeken er scherp uitsteken aan alle
zijden. Dit tekort wil men nu door religieusiteit
aanvullen. De godsdienst staat hier dus niet in
het centrum, maar aan den omtrek. Hij wordt
gerekend als een bloem, die wat kleur en geur
in het steeds duister en muffe wordende leven
moet aanbrengen.

Gods Woord leert het ons gansch anders. Re-
ligie is maar niet een versierende franje, geen
aanhangel of een bijvoegsel van het leven; God
te dienen is de eigenlijke groote levenszaak van
den mensch. Zijn hoogste eere en duurste plicht.
Wie God niet dienen wil, mist niet alleen de be-
stemming en het doel van zijn leven, maar ver-
liest óók de reden van zijn bestaan.

Heel die nieuwe religieusiteit is een list van
den satan, die niets anders beoogt dan den gods-
dienst krachteloos te maken. De ware religie be-
doelt Godes eere, moet geschieden om 's Heeren
wil. Die nieuwerwetsche godsdienstigheid evenwel
is een zaak van den mensch, een godsdienst naar
den mensch, zooals hij zich die denkt en wenscht.
Zoo iets als een loddereindsje uit denouden
tijd, dat een met eau de cologne gedrenkt sponsje
bevatte, waarvoor men tegen het gevoel van suf-
heid een opkwikkertje zoekt. 't Is een godsdienst
van eigen makelij; feitelijk een godsdienst son-
der God, want de mensch is daarbij het een en
het al.

God schonk ons het leven en alle dingen, op-
dat wij Hem daarmede dienen. Zijn eer er mede
zouden zoeken. Ons leven behoort te zijn een in-
strument tot verkondiging van den veelvuldigen
lof des Heeren. Daarom is een leven zonder waren
godsdienst, een leven zonder wezenlijken inhoud
en zonder wezenlijke bestemming. Hoeveel en
velelei daarin ook moge voorkomen, elk wat wils,
het Eene Noodige wordt gemist, dat betekenis
en doel, stuur en richting aan alle dingen geeft,
en alleen in nood en dood kan troosten.

Die moderne religieusiteit is een godsdienst son-
der Bijbel. De ware religie, zoo zegt men, is niet
een bepaalde godsdienst, maar is in alle gods-
diensten aanwezig. Ieder dient God, zooals hij dit
zelf wil. Bij dezen godsdienst op eigen hand ver-
valt het onderscheid tusschen ware en valsche
religie. Deze tegenstelling, zoo roept men, moet
ook wegvallen. Alle godsdiensten zijn als schakels
van één keten, verschillende evoluties in éénzelfde
proces.

Ieder doet alzoo in den godsdienst, wat goed is
in eigen oogen. 't Is enkel eigenzinnigheid en vrij-
zinnigheid. De dood voor den waren godsdienst.
Want deze wenscht God te dienen naar zijn Woord,
gelijk Hij het zelf ons beveelt. Niet de mensch,
maar God maakt uit de wijze, waarop Hij gediend
worden wil. Daarom is godsdienst ook niet een
privaatzak, die de mensch geheel naar eigen be-
lieven inricht. Dat is louter zelfdienst, waarbij ieder
aan zijn eigen garen rookt, en de een met het doen
van den ander zich niet inlaat.

Maar de Heilige Schrift zegt: Tevergeefs eeren
zij Mij, leerende leeringen, die geboden van men-
schen zijn. Eigenwillige godsdienst is niet in eenige
waarde. Wie God niet dient naar Zijn Woord, die
maakt en hoort den Heere, en verderft zijn eigen
ziel.

Daarom moeten wij den eenig waren godsdienst
aan onze medemenschen bekend maken. Wij zijn
geroepen hun den weg des behouds te wijzen, op-
dat zij niet op eigen gekozen wegen verdolen.

In den laatste tijd is in dit stuk wel een zwen-
king gekomen. Is het bij de modernen de mensch,
die de normen voor den godsdienst aangeeft, en
naar eigen inzicht en believen richt en schikt;
thans wordt het openhartig erkend, met dien
mensch-godsdienst beschaamd uitgekomen te zijn.
De mensch weet het niet en kan het niet doen.
Hij voelt een ontzettende leegte, die hij niet vernag
te vullen. Hij staat verlegen, roepende: „dat is het
niet! maar wat is het dan wel?" In zijn verlegenheid
grijpt hij nu naar allerlei occulte dingen, gaat het
zoeken bij spiritisme en theosophie.

Mogelijk biedt de Heere aan de getrouwe belij-
ders Zijns Naams hier een goede gelegenheid, om het
Woord Gods uit te dragen; het Woord der open-
baring, tot hen, die zich troosteloos en hulpeloos
wenden tot het geheime en geheimzinnige. In elk
geval is het onze heilige roeping, de banier der
klare, heldere waarheid van het Woord des Heeren
voor dezulken omhoog te heffen.

Maar wie veel goeds van deze nieuwe phase
verwacht, vergist zich ten eenenmale. Want het
is ook hier niet om God, maar alleen om den
mensch te doen. Al is het aspect eenigszins anders,
het beginsel is gelijk. 't Is niet om Godes eere
te verhoogen maar om hulp te verschaffen in den

noodstand van den mensch. God te dienen, is
's Heeren welbehagen; maar God te willen gebrui-
ken, is voor den Allerhoogste een krenking Zijner
Majesteit.

Dat nu is het eigenlijk karakter van heel de
nieuwe religie, zij wil God maken tot een dienst-
knecht van den mensch. 't Is de revolutie in het
geestelijke: God is er niet om den mensch, maar
de mensch is er om God.

„Deze tijd“, zoo lezen wij in een Duitsch blad,
„deze tijd mist God; in zijn plaats echter stelt
hij religie. Nadat men het met Techniek en Wereld-
politiek, met Kunst en Philosophie, met vergo-
ding van staat of klasse beproefd heeft, en daar-
mede verongelukt is, probeert men het met religie.
Wanneer een mensch het echter met religie be-
proeft, is het zeker, dat hij daarmede veel er-
stiger schipbreuk lijdt dan met iets anders, wat
het ook zij. Alle Godzoeken is God verzoeken,
als het om iets anders geschiedt dan om 's Heeren
wil. Het moet noodwendig mislukken“¹⁾.

Wie van dat roepen om religie, van de opleving
der religieuze gezindheid zoo goede verwachtingen
koestert, dien ontbreekt het aan goede diagnose.

Een godsdienst, die God eigenlijk ontrooft, om
den mensch er weer boven op te helpen. Een
godsdienst, die geheel in strijd is met Gods Woord,
en zich al verder van de Heilige Schrift verwijderd.
Een godsdienst, die de kerk Gods miskent, zal
die het redmiddel kunnen zijn tegen den nood
der wereld en den jammer van den mensch? Een
godsdienst, die ongodelijk, die onschriftuurlijk, die
onkerkelijk is, kunt gij u een schrikkelijker carica-
tuur denken? Daarom moet die nieuwe religieus-
iteit de gevaarlijkste vijand worden geacht van alle
ware religie.

De statistische studie van Prof. Bonger, „Geloof
en ongeloof in Nederland“, kan hen, die aan het
moderne réveil groote betekenis toekennen, en
daarop goede verwachting bouwen voor de toe-
komst, wel ontuchteren. Tegenover den z.g.n. op-
bloei van den godsdienst enerzijds staat anderzijds
een jaarlijksche afval tot het ongeloof van meer dan
22000. En het is te vreezen, dat dit ontzettende cijfer
straks nog sterk vermeerderd zal worden met name
uit de kringen der nieuwe religieusiteit.

Feitelijk is die nieuwe religie niets dan een
cultuurvorm naast of boven andere, om daar-
mede zich uit de malaise op te heffen. Dit nu
kan op niets anders dan nieuwe teleurstelling en
dieper inzinking uitloopen.

God wil gediend worden om Zijns zelfs wil —
en niet om bijvoegmerken.

Wie gelooft, dat het moderne réveil ledige emmers
biedt, die door het Christendom gevuld kunnen
worden, zal ervaren, dat het emmers zonder bodem,
op zijn minst emmers vol gaten zijn. En vul die
nu maar eens!

W.

J. P. T.

¹⁾ Paul Tillich in „Vivon voco“.

WIJSBEGEERTE.

Ondanks gevaren toch noodzakelijk.

I.

Wij zullen aan wijsbegeerte wat gaan doen. Het
is niet voor het eerst, dat de lezers van ons blad
in de school der wijsbegeerte worden binnenge-
leid. Maar het is voor het eerst, dat lezers en
nieuwe redacteur tesamen op dit terrein wat gras-
duinen.

Meen niet, geachte lezers, dat ik trachten zal een
copie te zijn van mijn uitnemenden voorganger.
De veelszins zoo uitnemende wijze, op welke hij
zich van zijn taak kweet, mag mij ten voorbeeld
zijn, wat aangaat de ijver en de toewijding, de
helderheid en de degelijkheid, waarmee moeilijke
vraagstukken werden besproken — elk vogeltje
zingt nu eenmaal zoo het gebekt is; en daarmede
staat dan ook vast, dat de nieuwe redacteur zijn
eigen zang houdt.

Maar aan d'anderen kant zal hij wel in zooverre
doen, zooals zijn voorganger: hij zal trachten be-
langstelling te wekken voor de meer filosofisch
getinte vragen, en datgene, wat in de school der
wijsbegeerte wordt besproken, heeft in zijn rubriek
in de eerste plaats de aandacht.

Gelijk zijn voorganger gaat hij uit van de ge-
dachte, die is van de geheele redactie van ons
blad, dat er onder onze menschen meer dan dik-
wijls geschiedt, moet worden kennis genomen van
de vragen, die er op filosofisch erf opkomen.

Gemakkelijk is dat te verstaan. De praktijk be-
wijst het ons tevens telkenmale.

Immers allerlei verschil van meening is na eenige
oogenblikken redeneeren teruggebracht tot een ver-
schil in filosofie. Onze overtuiging wordt immer
gedragen door een wijsbegeerte, die we minder of
meer welbewust de onze kunnen noemen.

Daarbij komt nog iets.

Onze eeuw is die van de zielkunde. Alles doet
aan psychologie. En alles wil men zielkundig be-
schouwd zien.

Nu is de psychologie — hoeveel de theologie
ook hier moge betekenen — toch een filosofisch
vak. En meer dan ooit is het noodig, dat chris-

tenen zich bezinnen over de vraagstukken van ziel-
kundigen aard. Zeker, ook hier zijn we er nog
lang niet. Een gereformeerde zielkunde, af en klaar,
is nog niet te geven. Maar dat hoeft ook niet. Wie
reformatie in zijn wapenschild heeft staan, weet
maar al te goed, dat we er niet dadelijk zijn.
Maar ook, dat we, om er te komen, moeten be-
ginnen met over de vragen te denken en te spreken.
En zooveel bezitten we als gereformeerden wel
reeds, dat het mogelijk is, op meer dan een punt
verhelderend op het bewustzijn van velen te werken,
die in een ziek-zoete zielkundige speculatie van den
een of anderen moderne gevangen zitten. Dus heb-
ben we ook hier onzen arbeid.

Voor we de noodzakelijkheid van de beoefening
der zielkunde aantoonen — voor we (gelijk we
hopen te doen) breeder op de betekenis van de
wijsbegeerte voor ons gereformeerde volk en ons
gereformeerde leven ingaan, hooren we bezwaren
te berde brengen.

En die bezwaren zijn er. Zeer zeker. En ik wil
U gaarne vóór zijn met „het maken van op- en
aanmerkingen“, zooals immers de term luidt.

Er zijn gevaren zelfs.

En het eerste gevaar is gelegen in de mateloos-
heid van het onverstand.

Trouwens mateloosheid is steeds een gevaar. Het
„teveel“ of het „te vroeg“ is immer funest, voor
het beste óók.

En dit nu komt in onzen tijd de waardeering
van de wijsbegeerte en de zielkunde niet ten goede,
dat er zooveel zijn, die niet „tijd en wijze weten“.
Maar de Schrift zegt, dat het hart van den wijze
tijd en wijze weet. Wanneer men dus mateloos
en onverstandig optreedt bij de bestudeering van
de wijsgeerige vakken, dan komt dat alleen, omdat
men niet „wijs“ is bij de beoefening van deze
vakken. Was men „wijs“, tijd en wijze zouden
niet worden veronachtzaamd.

Maar het pleit alzoo niet tegen deze vakken op
zichzelf.

Toch mag er wel eens gewezen worden op de
gefahren, die men niet steeds heeft weten te over-
winnen, op de klippen, die men niet immer heeft
kunnen ontzeilen. Want inderdaad, ook bij de be-
oefening van de wijsgeerige vakken zijn er ongs-
lukken voorgekomen.

Het mateloze openbaart zich het meest bij jonge
menschen. Er zijn er in onzen tijd onder onze
gereformeerde jongens en meisjes, die pas de H.
B. S. hebben verlaten, die ternauwernood zijn in-
geschreven als student, of die goed en wel eind-
examen-gymnasium aflegden en nu „al“ rechten
studeeren, of eenig andere wetenschap sinds een
paar maanden pogen te beoefenen — die zich buit-
engewoon interesseeren voor de filosofie. Daar-
tegen nu is niet het minste bezwaar. We hebben
blij te zijn, wanneer jonge menschen in onzen
interesse-loozen tijd, zich tenminste voor iets inte-
resseeren, dat niet positief verkeerd is, of dat
wat hooger staat dan een sigaret of een voetbal.

Maar het gevaar ligt elders.

Het ligt in het feit, dat deze jonge menschen
met de geweldigste vragen in aanraking komen,
zonder dat zij tegen de stormen, die deze vragen
ook in hun gemoed zullen doen opkomen, vol-
doende gewapend zijn.

Zeer velen toch van onze jonge menschen, voor-
al van hen, die studeeren, weten zoo weinig van
de grondbeginselen van onze gereformeerde levens-
en wereldbeschouwing. Zij catechiseeren niet of
slecht. Zij zijn nog op een leeftijd, waarop men zoo
spoedig gaat idealiseeren. Waarop men zich een
held kiest uit de grooten van ons geslacht; waarop
men ook dikwerf lichtelijk tot een soort pessimisme
overbelt — al is dan een ongelukkige verliefdheid
ook maar oorzaak. Anderen zijn er, die werkelijk
aanleg hebben voor wijsgeerig denken. Zij denken
scherp en logisch; zij hebben een warm hart en
een rijken geest. En de speculatie van meer dan
een genie trekt hen buitengewoon aan.

Nu is het licht te verstaan, dat telkens weer,
wanneer men dergelijke jonge menschen met hun
geringe kennis van het gereformeerde beginsel los-
laat op de filosofische systemen van meer of minder
moderne denkers, er gevaar bestaat, dat zij onder
de bekoring komen van wat vreemd is aan het
geslacht der vaders. En zoo is er meer dan één
ongeluk gebeurd.

Het kan niet ontkend, dat er tientallen van gere-
formeerde jongelui zijn, die wel lezen van (en
nog meer over!) moderne filosofen, die wel Freud's
boeken (liefst in het Nederlandsch) kennen, maar
die nog nimmer iets van onze groote mannen, van
een Kuyper of een Bavinck bestudeerden.

En dan staat het zoo geleerd om met een ietwat
schoef gehouden hoofd te praten over gewichtige
problemen. Maar hun oude ongeletterde grootvader
wist misschien op zijn achttiende jaar meer van
de gereformeerde waarheid, dan zij in hun wijsheid
op hun drieëntwintigste.

Gelukkig, zoo zijn ze niet allen. Zoo zijn ze
zelfs lang niet allen. Maar toch, zoo zijn er.

En daardoor komt de wijsbegeerte in discredit.
En wanneer ze dan ook alleen zoo werd beoefend,
dan ware het beter, dat we maar eenvoudig onze
jonge menschen afhielden van alles wat naar filoso-